

ВИЗНАЧЕННЯ ПРИНЦИПІВ ІНВЕСТУВАННЯ ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ В УМОВАХ РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

Стаття присвячена дослідженню основних принципів інвестування в людський капітал з метою зменшення можливості виникнення ризиків та досягнення запланованих ефектів. Встановлено, що принципи інвестування людського капіталу повинні ґрунтуватися на основних принципах інвестиційної діяльності і водночас урахувати загальні принципи людського розвитку, управління трудовим потенціалом, економічні, демографічні та ринкові принципи в результаті існування двоїстої природи людського капіталу.

Ключові слова: людський капітал, інвестиції, принципи, інформаційне суспільство.

Доцільність інвестування в людський капітал обумовлена зміною суспільних формацій та закономірностей суспільного розвитку, що викликані зростаючою роллю людини та її здібностей у процесі створення додаткової вартості в умовах розвитку інформаційного суспільства та становлення економіки знань. Складність цього процесу полягає у дотриманні відповідних принципів, норм та законів, що в кінцевому результаті приведе до досягнення запланованих ефектів та позитивних наслідків.

Вивченню людського капіталу присвячені праці як іноземних, так і вітчизняних науковців. Основоположниками теорії людського капіталу вважаються Г. Беккер та Т. Шульц, а згодом Е. Денісон, Дж. Кендрік, Дж. Мінцер та ін. Теорія людського капіталу є актуальною темою дослідження вітчизняних науковців: В. Антонюк, А. Гальчинського, В. Геєця, О. Грішньої, М. Долішнього, С. Злупко, Е. Лібанової, С. Мочерного, Л. Семів, І. Чекан та ін. Інформаційній економіці та інформаційному суспільству присвячені праці А. Колодюка, П. Леоненко, О. Маруховського, Л. Мельника, Л. Федулової, А. Чухно, П. Юхименко та ін.

Попри наявні наукові здобутки теорії людського капіталу та інформаційного суспільства, основні принципи інвестування людського капіталу в умовах розвитку інформаційного суспільства залишаються недостатньо вивченими. Актуальності набуває дослідження принципів інвестування людського капіталу з метою зменшення ризиків та досягнення запланованих ефектів від інвестиційної діяльності.

У результаті висвітлення невирішених частин наукової проблематики окреслено основні принципи інвестування людського капіталу на основі дослідження загальних принципів інвестування та врахування двоїстої природи людського капіталу, що провокує дотримання специфічних груп принципів.

В основі принципів інвестування людського капіталу лежать загальновідомі принципи інвестування, оскільки за своєю економічною сутністю інвестування в людський капітал є складовою загального процесу інвестування і водночас принципи людського розвитку, управління трудовим потенціалом та людськими ресурсами, економічні, інституційні, демографічні принципи. Попри подібність інвестиційних процесів, слід зауважити, що інвестиції в людський капітал мають

значні відмінності порівняно з іншими видами інвестицій [1; 2]. На основі проведеного дослідження [3; 4; 5; 6; 7; 8; 9] можемо узагальнити принципи інвестування, які фахівці поділяють на такі групи:

- загальні принципи інвестування [5, с. 13];
- принципи управління інвестиційною діяльністю [3, с. 47-49; 4, с. 27];
- принципи оцінки ефективності інвестиційних проектів [6, с.16; 7, с.61];
- принципи формування інвестиційної стратегії [3, с. 49; 8, с. 42];
- принципи інвестиційної політики [9].

Розглянуті принципи інвестування охоплюють практично всі сфери інвестиційної діяльності, визначення і дотримання яких сприяє зменшенню ризиків та досягненню ефектів. Водночас інвестиціям у людський капітал притаманні власні принципи в результаті двоїстої природи людського капіталу та неможливості експлуатантом використовувати його повною мірою.

Вперше принципи інвестування в людський капітал були розроблені [2, с. 47] через порівняння та визначення спільних рис між загальними принципами інвестування та принципами управління персоналом.

На основі проведеного дослідження, а також із урахуванням подібності процесів інвестування та інвестування в людський капітал вважаємо, що до групи інвестиційних принципів людського капіталу слід зарахувати такі:

1. Принцип результативності та ефективності – спрямованість на отримання запланованого результату, досягнення економічних та соціальних ефектів від інвестованих коштів у людський капітал;
2. Принцип динамізму – врахування та адаптація до змін зовнішнього та внутрішнього середовища основними суб'єктами-інвесторами;
3. Принцип інтегрованості із загальною системою управління підприємством означає, що інвестиції матимуть вплив на діяльність підприємства, а отже не повинні суперечити загальним цілям та стратегії розвитку підприємства;
4. Принцип комплексності означає, що інвестиції в людський капітал слід розглядати як комплексну систему управлінських рішень, кожне з яких впливає

на результати діяльності підприємства, особи, держави, а тому вимагає здійснення планування, аналізу, регулювання та контролю;

5. Принцип обґрунтованості передбачає збір та аналіз достовірної інформації, розробки методів та проведення розрахунків стосовно необхідності здійснення інвестицій у людський капітал, тобто здійснення повного обґрунтування;
6. Принцип оптимальності рівня ризику передбачає, що інвестиції в людський капітал необхідно здійснювати із урахуванням фактора ризику та його управління;
7. Принцип граничної рентабельності інвестицій у людський капітал означає, що чистий дохід від такого інвестування повинен перевищувати величину доходу від альтернативного розміщення чи використання коштів.

Зазначені принципи необхідно доповнити групою інвестиційних принципів, які відображають збалансовані інтереси інвестора та реципієнта, до них слід віднести:

- принцип співінвестування, відповідно до якого інвестування здійснює суб'єкт господарювання з метою отримання вищої віддачі від специфічного людського капіталу або сам працівник, який одночасно виступає суб'єктом та об'єктом інвестиційного процесу з метою нагромадження якісних характеристик та їх використання з найбільшою вигодою;
- принцип адресності інвестицій означає, що інвестиції повинні здійснюватися за цільовим призначенням, тобто у формування якісних характеристик конкретного працівника чи групи працівників з метою досягнення економічного ефекту та досягнення запланованих результатів;
- принцип збалансованості цілей і мотивів передбачає врахування відповідності мотивів і стимулів як працівника, так і суб'єкта господарювання з метою досягнення бажаного результату зазначеними учасниками.

Означені принципи мають комплексний характер, що забезпечує їх використання у трирівневій системі управління людським капіталом. Водночас управління інвестуванням у людський капітал не може базуватись лише на принципах інвестування людського капіталу через притаманну йому двоїсту природу, яка унеможливує повне використання та володіння експлуатантом. Тому необхідно також закріпити групу суспільних принципів, які є гарантією обмеження експлуатації носіїв активу людський капітал та недопущення його фізіологічного та психологічного виснаження, зокрема принципи непорушності прав, свобод та інтересів людини закріплені в Конституції України та ратифікованих міжнародно-правових актах. Відповідно до Конституції України кожна людина має невід'ємне право на життя [11, ст. 27], право на повагу до його гідності [11, ст. 28], право на свободу та особисту недоторканність [11, ст. 29], право на вільне пересування та вибір місця проживання [11, ст. 33], право на працю [11, ст. 43], право на відпочинок, соціальний захист, на охорону здоров'я, на освіту [11, ст. 45, 46, 49, 53]. У межах вітчизняної нормативно-правової бази принципи гарантування потреб та інтересів людини закріплені в низці законодавчих актів, зокрема «Про освіту» N1060-XII від 23.05.1991 р. [13], Конвенція МОП «Про професійну орієнтацію та професійну підготовку в галузі розвитку людських ресурсів» № 142

(1975р.) [16], Кодекс законів про працю України N322-VIII від 10.12.1971 р. зі змінами та доповненнями [17], Закони України «Про зайнятість населення» N2984-III від 1.03.1991 р. [18], «Про оплату праці» N108-95-ВР від 24.03.1995 р. [19], «Про охорону праці» № 2694-XII від 14.10.1992 [20], Закон України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» № 2801-XII від 19.11.1992 [21] тощо.

Отже, всі принципи управління інвестуванням у людський капітал необхідно класифікувати за групами, серед яких інвестиційні, суспільні, інституційні, демографічні, економічні, психологічні, управлінські, ринкові принципи (рис. 1).

Інституційні принципи механізму управління інвестуванням людського капіталу впливають на формування та функціонування суспільних, демографічних, економічних та психологічних принципів, які забезпечують формування, використання та відтворення людського капіталу. Водночас інституційні принципи повинні забезпечувати ефективність функціонування всієї інституційної системи, регулювання трудових відносин, дотримання соціальної політики, вдосконалення законодавства щодо закріплення форм власності, правове врегулювання та дотримання прав на інтелектуальну власність, авторських та суміжні прав тощо.

Група демографічних принципів повинна забезпечувати екстенсивне відтворення за рахунок зростання народжуваності чи міграційного перерозподілу та інтенсивне відтворення, що сприятиме зростанню соціальної мобільності та покращенню якісних характеристик людського капіталу.

Економічні принципи управління інвестуванням людського капіталу полягають у забезпеченні ефективності економічної системи, на основі використання ефективного людського капіталу, сформованого в результаті розширення джерел та інструментів інвестування.

До наведеного переліку слід додати групу психологічних принципів [3], зокрема необхідності врахування суб'єктивної поведінки носія, яка в більшості випадків вважається нераціональною, внаслідок обмеженості індивідуальних знань, досвіду та недостатнього інформаційного забезпечення. Уникнути впливу суб'єктивної нераціональної поведінки носія людського капіталу практично неможливо, водночас його зниження можливе за умов функціонування інституційної системи держави.

У результаті формування нових інститутів інвестування людського капіталу, які передбачають проведення операцій з надання освітніх облігацій, векселів чи кредитів, послуг з лізингу чи аутсорсингу, виникає необхідність дотримання принципу посилення мотивації на основі комунікацій. Небезпека зниження мотивації працівника може бути пов'язана із його хвилюваннями стосовного переведення у штат іншого суб'єкта господарювання і вирішується налагодженням комунікацій з співробітниками.

Основу управлінських принципів становить управління інвестуванням у людський капітал на трьох рівнях з дотриманням основних принципів інвестування. Водночас необхідно зазначити, що ефективність управління інвестуванням у людський капітал на рівні особи-носія виражається у зростанні матеріальної та статусної забезпеченості, доступі до нових джерел розвитку та відтворення; на рівні

підприємства – на основі селективного відбору отримання ключового фактора, що забезпечує здійснення господарської діяльності, а, отже, отримання запланованих результатів; на рівні держави – зростання масштабів економічного розвитку на основі зростання споживання, виникнення мультиплікаційного ефекту завдяки формуванню вертикальної системи

взаємопов'язаних галузей та сегментів національної економіки, скорочення імпорто- та експортозалежних виробництв, їх переорієнтація на виробництво кінцевого продукту з метою забезпечення потреб споживачів через розвиток малого та середнього бізнесу, підвищення конкурентоспроможності на світовому ринку, досягнення соціальних ефектів.

Принципи проектування механізму управління інвестуванням людського капіталу

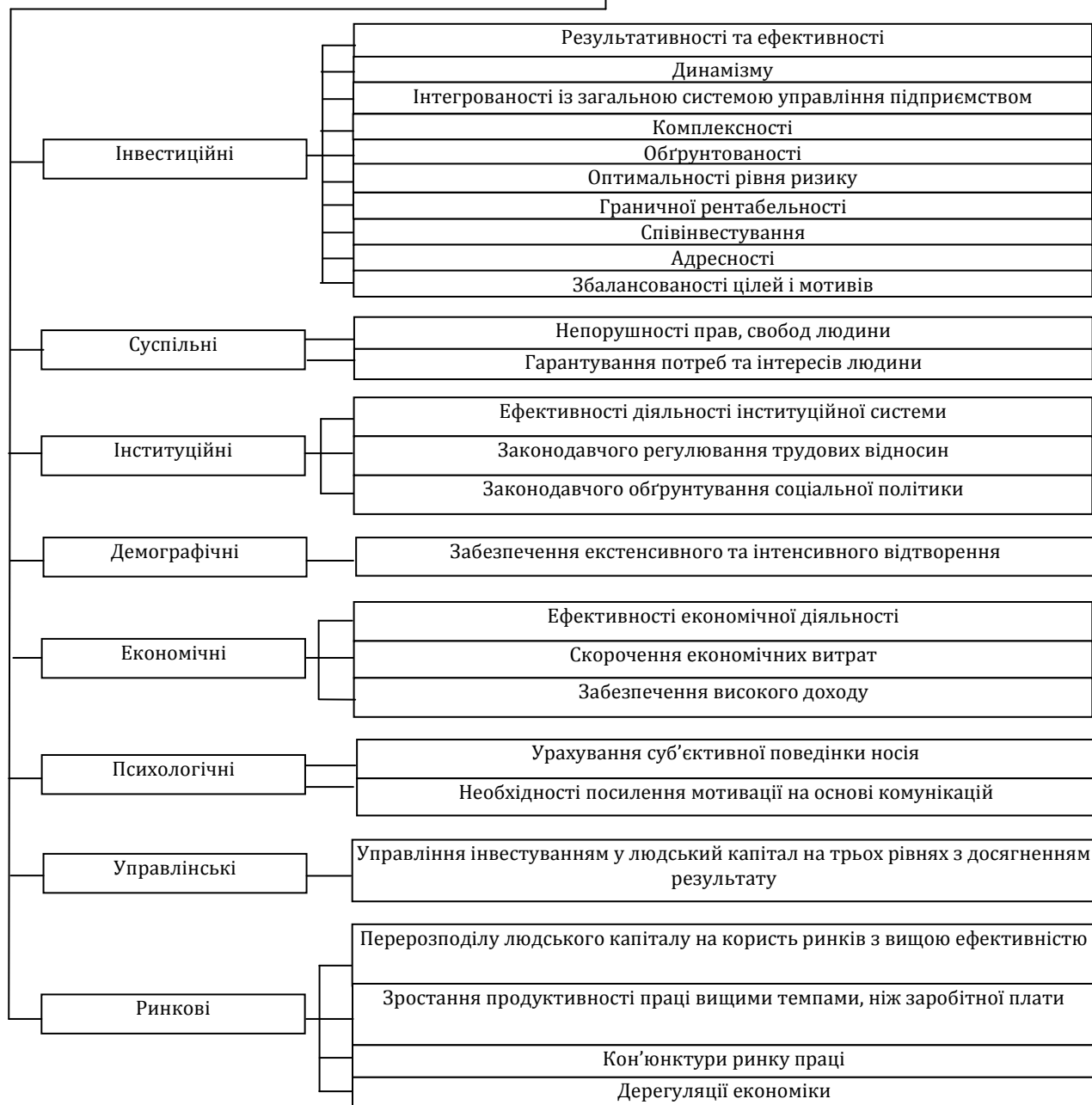

Рис. 1. Принципи проектування механізму управління інвестуванням людського капіталу

До числа принципів побудови механізму інвестування людського капіталу необхідно зарахувати ринкові принципи, зокрема перерозподіл людського капіталу на користь ринків з вищою ефективністю, зростання продуктивності праці вищими темпами, ніж

заробітної праці, врахування змін попиту та пропозиції людського капіталу на ринку праці, дерегуляція економіки з метою отримання мультиплікаційних ефектів, капіталізації людського потенціалу.

Узагальнюючи проведений аналіз, хочемо зазначити, що дотримання вказаних принципів спрощує

управління інвестуванням людського капіталу через їх ототожнення з обмеженнями, які на початкових етапах інвестування людського капіталу знижують ймовірність помилок та прийняття хибних рішень та водночас забезпечують управління з урахуванням сучасних

тенденцій зміни економічних формацій, переходу до інформаційного суспільства та становлення економіки знань.

Список літератури

1. Грішнова, О. А. Людський капітал: формування в системі освіти і професійної підготовки [Текст] : моногр. / Олена Анатоліївна Грішнова. – К.: Т-во „Знання”, КОО, 2001. – 254 с. (33-34)
2. Захарова, О. В. Управління інвестуванням у людський капітал: методологія, оцінка, планування [Текст] : монографія / О. В. Захарова. – Донецьк: «ДВНЗ ДонНТУ», 2010. – 378 с.
3. Бланк, І. А. Інвестиційний менеджмент. Учебный курс [Текст] / І. А. Бланк. – К.: Эльга-Н, Ника-Центр 2001. - 448 с.
4. Майорова, Т. В. Інвестиційна діяльність [Текст] : підруч. [для студ. вищ. навч. закл.]/ [Т. В. Майорова]; - К.: Центр учбової літератури, 2009. - 472 с.
5. Бочаров, В. В. Инвестиционный менеджмент [Текст] / В. В. Бочаров. — СПб: Питер, 2000. — 160 с.
6. Поддєрьогін, А. М. Фінансовий менеджмент: конспект лекцій (КНЕУ). [Електронний ресурс] / А. М. Поддєрьогін. – Режим доступу: http://www.vuzlib.net/fm_P/8-2.htm.
7. Хобта В. М. Управління інвестиціями [Текст] : навчальний посібник. – Донецьк, 2009. - 415 с.
8. Череп, А. В. Инвестознaвство [Електронний ресурс] : навчальний посібник / А. В. Череп. – К.: Кондор, 2006. – 398 с. – Режим доступу: <http://www.info-library.com.ua/books-book-71.html>
9. Мойсеєнко, І. П. Інвестування [Текст] : навч. посіб. / І. П. Мойсеєнко. – К.: Знання, 2006. – 490 с.
10. Конституція України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>
11. Про освіту [Електронний ресурс] : закон України N1060-XII від 23.05.1991 р. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1060-12>.
12. Про професійну орієнтацію та професійну підготовку в галузі розвитку людських ресурсів: Конвенція МОП № 142 (1975р.): Витязь // Законодавство України про працю станом на 25 травня 1999р. – К.: Істина, 1999. – Т.1. – С. 229 – 300.
13. Кодекс законів про працю України N322-VIII від 10.12.1971 р. зі змінами та доповненнями [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=322-08>.
14. Про зайнятість населення [Електронний ресурс] : закон України N2984-III від 1.03.1991 р. (нова редакція). – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=803-12>.
15. Про оплату праці [Електронний ресурс] : закон України N108-95-ВР від 24.03.1995 р. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=108%2F95-%E2%F0>.
16. Про охорону праці [Електронний ресурс] : закон України № 2694-XII від 14.10.1992 р. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2694-12>.
17. Основи законодавства України про охорону здоров'я [Електронний ресурс] : закон України № 2801-XII від 19.11.1992 р. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2801-12>.

РЕЗЮМЕ

Подра Ольга

Определение принципов инвестирования человеческого капитала в условиях развития информационного общества

Статья посвящена исследованию основных принципов инвестирования в человеческий капитал с целью снижения возможности возникновения рисков и достижения запланированных эффектов. Установлено, что принципы инвестирования человеческого капитала должны базироваться на основных принципах инвестиционной деятельности и в тоже время учитывать общие принципы человеческого развития, управления трудовым потенциалом, экономические, демографические и рыночные принципы в результате двойственной природы человеческого капитала.

RESUME

Podra Olga

Human capital investment principles definition under condition of information society development

The article is devoted to the research of main principles of human capital investments with a purpose of risks decrease and planned effects achievement. Main principles of human capital investments should be based on main principles of investment activity and concern general principles of human development, labour potential management, economic, demographic, market principles under condition of ambivalent nature of human capital existence.

Стаття надійшла до редакції 3.10.2012 р.